

UNIVERSITETS- OG HØGSKOLERÅDET

The Norwegian Association of Higher Education Institutions

**Veiledning: Forsikrings- og erstatningsrettslige
spørsmål vedrørende studenter i universitets- og
høgskolesektoren**

Veiledning: Forsikring og erstatningsrettslige spørsmål vedrørende studenter i UH-sektoren

I. Innledning og sammendrag	5
Bakgrunn, arbeidsgruppe og mandat	5
Arbeidsgruppas sammensetning	5
Mandat.....	6
Forståelse av mandatet, problemstillinger og avgrensning.....	6
Sammendrag.....	7
Utenlandsopphold og utenlandske studenter	8
Studenter som tar deler av utdanningen ved utenlandske institusjoner	8
Utenlandske studenter	8
Studenter fra Norden.....	8
Studenter fra EØS-land eller Sveits	8
Studenter fra land utenfor EØS-området	8
II. Regelverk og generelle utgangspunkt	8
Overordnet utgangspunkt.....	9
Forsikringer	9
Folketrygdloven	9
Erstatning etter andre ansvarsregler	11
Erstatningsansvar i forbindelse med feltøvelser og studieturer	11
Lov om yrkesskadeforsikring.....	11
Lov om erstatning ved pasientskader	12
Arbeidsmiljøloven	12
III. Typetilfeller og eksempler i undervisning, praksis og annet	12
Casedel.....	15
a) Undervisning	15
b) Praksis	19
Intern praksis	19
Ekstern praksis	19
c) Annet.....	20

Feltarbeid	20
Tokt og ekskursjon	21
Studietur	21
Utvexlingsopphold ved utenlandsk utdanningsinstitusjon	22
Forskningsprosjekt med frivillige deltagere (studenter)	23
IV. Tabell til illustrasjon av typetilfellene	23
V. Skadet i undervisning – hva gjør institusjonen?	24
Ved henvendelse/oppstått skade	24
Hvordan og hvor melder institusjonen fra?	25
Forsikringsselskapet	25
Behandling av erstatningskrav	26
Melding om avvik internt	26
VI. Begrepsforklaringer	26
Begrepsforklaringer	26
Arbeidsgiver	26
Arbeidstaker	26
Alminnelig erstatningsrett	27
Ansvar	27
Ansvarsforsikring	27
Ansvarsgrunnlag	27
Ekskursjon	27
Feltopphold	27
Grunnbeløpet i Folketrygden	28
Medlem i Folketrygden	28
Livsopphold	28
Mén	28
Objektivt ansvar	28
Personskade	28
Praksis (ekstern)	28
Praksis (intern)	28
Regress	29
Risiko	29
Selvassuranse	29
Skade	29

Skadevolder.....	29
Uførhet.....	29
Økonomisk tap.....	29
Årsakssammenheng.....	30
Aktuelt regelverk.....	30

I. Innledning og sammendrag

Studenter ved statlige universiteter og høyskoler er ikke forsikret via sin utdanningsinstitusjon. Staten er selvassurandør, hvilket innebærer at statlige institusjoner ikke kan tegne forsikringer for sine studenter. Studenter ved universiteter eller offentlige høyskoler er yrkesskadedekket gjennom folketrygden forutsatt at de er medlemmer i folketrygden. Dette innebærer at de er yrkesskadedekket for yrkesskader som de blir påført på undervisningsstedet i undervisningstiden.

Fordi studentene ikke har forsikring gjennom utdanningsinstitusjonen skaper det ofte usikkerhet om hvilke regler som gjelder dersom en student blir skadet i forbindelse med undervisning, praksis, ekskursjoner eller feltarbeid. Ansatte som får spørsmål fra studentene har behov for lett tilgjengelig informasjon om hvilke regler som gjelder, slik at de kan gi studentene god veiledning – også om eventuelt behov for å tegne egen forsikring.

Bakgrunn, arbeidsgruppe og mandat

Universitets- og høyskolerådet (UHR) sitt administrasjonsutvalg behandlet i januar 2009 en forespørsel fra Høgskolen i Sør-Trøndelag med forslag om å opprette en arbeidsgruppe med juridisk kompetanse for å utarbeide en håndbok der regelverk gjennomgås for ulike skadesituasjoner. Også Det medisinske fakultet ved NTNU henvendte seg om det samme. Henvendelsene signaliserte at dagens ordninger er kompliserte å forstå. Tilsvarende signaler er kommet fra andre institusjoner; blant annet Universitetet i Bergen. Ettersom ordningene oppleves som kompliserte, er institusjonene redd for å feilinformere og å ikke behandle disse sakene med tilstrekkelig forsvarlighet. Institusjonenes ønske var at det ble utarbeidet informasjonsmaterieell på nasjonalt nivå.

UHRs administrasjonsutvalg vedtok den 01.02.11 (sak 05/11) å etablere en arbeidsgruppe for å se nærmere på problemstillinger knyttet til forsikring og erstatningsansvar, der studenter blir utsatt for skade i tilknytning til studiene. Arbeidsgruppen ble oppnevnt av UHR den 21.06.11.

Arbeidsgruppas sammensetning

Anne Marie Snekvik, seniorrådgiver, Studieavdelingen, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), leder

Marianne Seim, seniorkonsulent, Kollegiesekretariatet, Universitetet i Bergen (UiB)
(sekretær)

Per Gunnar Hillesøy, seniorrådgiver, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen (UiB)

Marianne Randen, rådgiver, Studieavdelingen, Universitetet i Oslo (UiO)

Kjersti Møller, seniorrådgiver, Høgskoleadministrasjonen, Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST)

Tore Romundstad, seksjonssjef, Det medisinske fakultet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

Bjørn-Anders Hind, studentrepresentant, Universitetet i Bergen (UiB)

Mandat

UHR har gitt arbeidsgruppa følgende mandat:

UHRs administrasjonsutvalg etablerer en arbeidsgruppe som får i mandat å utrede aktuelle situasjoner som kan fremkomme både i forhold til forsikrings- og erstatningsspørsmål. Det må settes opp en liste over situasjoner hvor en mener å ha tilstrekkelig sikkerhet for å kunne ivareta studenter som kommer ut for sykdom, skade, ulykke og ansvarssituasjoner som følge av studier og forskning. På samme måte må det settes opp en oversikt over situasjoner hvor det vurderes at dagens ordninger ikke er tilstrekkelige. Gruppen gir deretter anbefalinger om videre saksgang.

På bakgrunn av de konklusjoner man kan trekke av dette arbeidet, vurderer Administrasjonsutvalget veien videre.

Dersom det viser seg at gruppen konkluderer med at ordningene er tilstrekkelige, men informasjonen ikke er oversiktlig nok, bes Kunnskapsdepartementet om å utarbeide informasjonsmateriale som er klart for bruk i institusjonene. Dersom det er mangler i dagens ordning, bes Kunnskapsdepartementet og eventuelt andre departementer om å sørge for at regelverk og ordninger forbedres.

Endelig sluttprodukt skal være formulert slik at det er enkelt for institusjonene å bruke dette med tanke på å få oversikt over problemstillingene.

Arbeidet skal være ferdig til 15. april 2012.

Forståelse av mandatet, problemstillinger og avgrensning

«Skade, sykdom og ulykke» behandles under ett og forstås i denne sammenheng som en skade som studenten blir påført i forbindelse med studier eller forskning. Det er samme regler som gjelder enten det er mest nærliggende å betrakte studentens aktivitet som studier eller forskning. Med «ansvarssituasjoner» forstås vi tilfeller der en student i forbindelse med studiesituasjonen skader andre, for eksempel en annen student.

Arbeidsgruppa har sett på ulike problemstillinger knyttet til forsikring og erstatning hvis studenter blir skadet i forbindelse med undervisning eller andre aktiviteter i tilknytning til studier eller forskning. Det gis en redegjørelse for aktuelt lovverk, herunder hvilken dekning studentene har gjennom folketrygden og hvilke regler som gjelder i de mest praktiske tilfellene hvor skade kan skje; i undervisning, praksis, ved ekskursions og feltarbeid. Arbeidsgruppa har prøvd å belyse gjennom case-eksempler hvilke ordninger som gjelder i ulike situasjoner og som kan si litt om studenten i det konkrete eksemplet har tilfredsstillende dekning. Temaet er for komplekst til at det kan settes opp egne lister hvor man konkluderer med hvorvidt studenten har en tilfredsstillende/ikke tilfredsstillende ordning (jf. mandatet).

Økt internasjonalisering i form av utveksling og programsamarbeid med utenlandske institusjoner reiser spørsmål om hva som gjelder for norske studenter som reiser ut og utenlandske studenter som kommer hit. Dette er berørt både i den generelle orienteringen og i case-eksempler. Arbeidsgruppa har også sett på hvordan institusjonene bør forholde seg hvis en student blir skadet og det oppstår spørsmål om erstatningsansvar.

Vi har tatt utgangspunkt i studenter ved statlige universiteter og høyskoler. Studenter ved private høyskoler vil også være dekket av yrkesskadedekningen i folketrygdloven slik at disse er i samme rettslige stilling. Arbeidet er videre avgrenset mot arbeidstakere. Arbeidstakere går inn under lov om yrkesskadeforsikring og har gjennom denne dekning ved skade og sykdom som er forårsaket i arbeid på arbeidsstedet. De fleste doktorgradskandidater er ansatt ved institusjonen og vil da være dekket av yrkesskadeforsikringsloven. Doktorgradskandidater som ikke er ansatt vil følge reglene for studenter.

Sammendrag

En gjennomgang av regelverket viser at det er nokså komplisert og uoversiktlig. Studenter har yrkesskadedekning gjennom folketrygden for skader de blir påført på undervisningsstedet i undervisningstiden (yrkesskade). Blir de påført skade utenfor undervisningen vil ikke særfordelene ved yrkesskade i folketrygden gjelde. Dersom skaden skyldes at noen har handlet uaktsomt eller den som har voldt skaden kan ha ansvar uten egen skyld (objektivt ansvar), vil studenten kunne kreve erstatning. Dette er imidlertid en tung prosess hvor det kan bli nødvendig å reise sak for domstolene. Studenten vil også ha bevisbyrden. Skal studentene ha en fullgod dekning hvis de blir utsatt for skade, må de tegne egne private forsikringer.

Arbeidstakere har i tillegg til folketrygden dekning via yrkesskadeforsikringsloven. Yrkesskadeforsikringsloven gir menerstatning i tillegg til folketrygdens menerstatning ved yrkesskade. Arbeidstakere kan også i tillegg til folketrygdens ytelser få kompensasjon for inntektstap på grunn av yrkesskade etter yrkesskadeforsikringsloven og få dekket andre ekstraavgifter som skyldes skaden. Studenter og ansatte vil derfor stå i ulik situasjon ved samme skade i forbindelse med undervisning, for eksempel på laboratorier. Også elever i grunn- og videregående skole har ulykkesforsikring gjennom skolen for ulykker som skjer i opplæringstiden på opplæringsstedet som kan gi rett på dekning utover folketrygdlovens ytelser.

Arbeidsgruppen har lagt opp arbeidet slik at rapporten kan fungere som en håndbok ved institusjonene. Målgruppa er først og fremst studieveiledere og andre ved institusjonene som kommer i kontakt med studenter i praktiske situasjoner hvor spørsmålet om forsikring og erstatning oppstår, eller som skal informere mer generelt om hvilke ordninger som gjelder. Arbeidet bør også kunne gi grunnlag for utarbeidelse av informasjon direkte rettet til studentene.

Arbeidet er ment å gi svar på spørsmål om hvilke regler som gjelder ved skade, knyttet til undervisning, praksis, ekskursjoner og feltarbeid. Det er lagt vekt på å illustrere med eksempler for å gjøre det lettere forståelig. Det er laget en liste med forklaringer av de meste sentrale begrepene. Denne er tatt inn på slutten av dokumentet. Arbeidsgruppa har gitt anbefalinger om videre arbeid i sitt oversendelsesbrev til UHR, blant annet at det bør vurderes en yrkesskadeforsikringsordning for studenter på lik linje med arbeidstakere og elever i grunn- og videregående skole.

Case-eksemplene er laget både med tanke på tilfeller som er opplagte og faller inn under yrkesskadedekningen, tilfeller som er i gråsonen og tilfeller som faller utenfor dekningsområdet. Casene er laget for å illustrere hvilke type problemstillinger som kan

oppstå i denne konteksten. Det presiseres at eksemplene ikke gir noen fasit på tilsvarende saker fordi kommentarene til sakene ikke gir uttømmende og entydige svar.

Utenlandsopphold og utenlandske studenter

Studenter som tar deler av utdanningen ved utenlandske institusjoner

Norske statsborgere som studerer i utlandet med lån eller stipend fra *Statens lånekasse for utdanning* er pliktig medlem i folketrygden. Dette innebærer også obligatorisk yrkesskadedekning. Studenter som er på utvekslingsopphold og tar deler av utdanningen sin ved universitet eller høyskole i utlandet vil dermed være omfattet av yrkesskadedekningen i folketrygden, forutsatt at de har lån eller stipend fra Lånekassen.

Utenlandske studenter

Studenter som kommer til Norge som utvekslingsstudenter vil ikke automatisk gå inn under folketrygdloven. Utenlandske studenter må kontakte NAV for å avklare vilkår for sitt medlemskap. Studenten kan ha rett til dekning av medisinske utgifter, men reglene er noe ulik etter hvor studenten kommer fra. Den særlige yrkesskadedekningen vil ikke gjelde.

Studenter fra Norden

Studenter fra Norden er medlemmer av den norske folketrygden hvis de er registrert i Folkeregisteret i Norge. Hvis studenten ikke er medlem, får vedkommende likevel rett til dekning av medisinske utgifter etter folketrygdloven.

Studenter fra EØS-land eller Sveits

Hovedregelen er at disse ikke er medlem i folketrygden. Hvis studenten er medlem i trygdeordningen i hjemlandet mens vedkommende studerer i Norge, har vedkommende rett til dekning av øyeblikkelig og nødvendig behandling etter norske regler. Hvis studenten ikke har rett til helsetrygdkort fra hjemlandet, må vedkommende ha annen forsikring som dekker medisinske utgifter i Norge.

Studenter fra land utenfor EØS-området

Disse studentene blir ikke automatisk medlem i folketrygden, men kan søke om frivillig medlemskap hvis de skal gå på skole i Norge kortere enn ett år og har lovlig opphold. Frivillig medlemskap gir rett til dekning av medisinske utgifter på lik linje med andre bosatte i Norge.

Dersom studenten ikke kommer inn under folketrygden, må vedkommende dokumentere at eventuell medisinsk behandling er dekket av en privat forsikring.

Dette er hentet fra NAV sine nettsider den 19.03.12.

<http://www.nav.no/Internasjonalt/Opphold+i+Norge/Student+i+Norge>

II. Regelverk og generelle utgangspunkt

Institusjonene bør først og fremst jobbe preventivt for å forebygge skader. Skulle skaden likevel inntre, gis det her en oversikt over hva som er studentens rettslige utgangspunkt.

Overordnet utgangspunkt

Studenter har ingen forsikringsdekning gjennom institusjonene. Staten skal selv dekke det studenter, og eventuelt etterlatte, måtte ha krav på utover ytelser fra folketrygden, etter vanlige erstatningsrettslige regler.

Ønsker en student samme forsikringsdekning som en ansatt, bør det tegnes personskadeforsikring (uførhet/sykdom/skade), reiseforsikring og/eller andre eventuelle forsikringer. Det kan imidlertid være lurt at studenten sjekker om vedkommende allerede er dekket, for eksempel gjennom foreldres forsikringer.

Forsikringer

Staten er selvassurandør, noe som innebærer at statlige utdanningsinstitusjoner ikke tegner forsikringer. Det gis heller ikke refusjon for utgifter den enkelte student har til forsikringspremier, selv om forsikringen angår studie. En institusjon kan, dersom den mener det er spesielle behov for egen forsikring for studenter ut over statens ansvar som selvassurandør, søke Finansdepartementet via Kunnskapsdepartementet om dette.

I brev fra Kirke, utdannings- og forskningsdepartementet (Kunnskapsdepartementet) av 01.03.01, er det vist til hovedprinsippet om statens selvassuranse. På bakgrunn av en konkret henvendelse fra et universitet til Finansdepartementet i 1987, ble spørsmålet om vedkommende institusjon kunne tegne og finansiere ulykkesforsikring for studenter som utsettes for farer ved undervisnings- og studievirksomhet utenfor institusjonens egne områder reist. Konklusjonen var den gang at Finansdepartementet ikke fant tilstrekkelig grunnlag for å gjøre unntak fra hovedprinsippet om statens selvassuranse i slike tilfeller.

Folketrygdloven

De fleste studenter har rettigheter etter folketrygdloven, men dersom det foreligger en godkjent yrkesskade kan det ved løpende ytelser fra NAV gis en yrkesskadedeformel i utbetalingen.

Etter folketrygdlovens § 13-3 defineres yrkesskade som en personskade, en sykdom eller et dødsfall som skyldes en arbeidsulykke som skjer mens medlemmet er yrkesskadedekket, se lovens §§ 13-6 til 13-13.

Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet. Som arbeidsulykke regnes også en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid. Belastningslidelser som over tid har utviklet seg i muskel-/skjelett-systemet, regnes ikke som yrkesskade. Det samme gjelder lidelser som har utviklet seg som følge av psykiske påkjenninger eller belastninger over tid.

Etter folketrygdloven § 13-10 bokstav c omfattes studenter ved universiteter og offentlige høyskoler av lovens bestemmelser om ytelser ved yrkesskade. Medlemmer (elever/studenter) som nevnt i § 13-10 første ledd er yrkesskadedekket for yrkesskader som de blir påført på undervisningsstedet i undervisningstiden.

Studenter har samme rettigheter som ordinære arbeidstakere med hensyn til lovens yrkesskadebestemmelser. Etter § 13-10 tredje ledd, 3. punktum kommer

yrkesskadebestemmelsene til anvendelse også på undervisning utenfor undervisningsstedet. Forutsetningen er da at undervisningen skjer i skolens regi.

Hvorvidt utenlandske studenter som er student i Norge er omfattet av folketrygdloven vil bero på en individuell vurdering. Utenlandske studenter må henvende seg til NAV for informasjon her.

Etter en alminnelig ordlydsfortolkning av § 13-10 tredje ledd vil studenter ved en norsk UH-institusjon være yrkesskadedekket under studiereise i utlandet, forutsatt at skaden inntreffer i forbindelse med undervisning. Om de også er dekket på fritiden under slike reiser, f.eks. når de tar seg rundt på egen hånd på kveldstid, er nok et mer åpent og kanskje tvilsomt spørsmål.

Norske statsborgere som studerer i utlandet med lån eller stipend fra Statens lånekasse for utdanning er pliktig medlem i folketrygden og derav også yrkesskadedekket. Norske studenter i utlandet, som ikke studerer med lån eller stipend fra Statens lånekasse for utdanning, faller i utgangspunktet ut som medlemmer av trygden etter ett års utenlandsopphold, se lovens § 2-1 siste ledd. Men etter § 2-8 første ledd bokstav b har studenter i en slik situasjon etter søknad til NAV Utland rett til å forbli medlem. Om hvilke av folketrygdens ytelser som man da vil kunne få, er det nærmere bestemmelser om i § 2-9.

Etter folketrygdlovens § 13-14 er det et vilkår for rett til yrkesskadedekning at yrkesskaden er meldt til Arbeids- og velferdsetaten innen ett år etter at arbeidsulykken skjedde. En yrkessykdom må være meldt innen ett år etter at medlemmet/studenten eller den meldepliktige/institusjonen ble klar over årsaken til sykdommen. I utgangspunktet er det institusjonen som er ansvarlig for å melde skaden, men studenten kan også selv gjøre dette. Dette gjøres ved å sende en skademelding til NAV.

Selv om skademelding ikke er gitt innen meldefristen, kan det gjøres unntak fra fristen når det er klart at forholdet er en yrkesskade og det foreligger særlige grunner til at melding ikke er gitt i rett tid.

Når NAV mottar en melding om yrkesskade vil det bli truffet vedtak om dette. Dersom skaden godkjennes som en yrkesskade, utløser ikke dette i seg selv noen automatisk økonomisk utbetaling.

Har studenten i tilknytning til yrkesskaden imidlertid behov for medisinsk/fysikalsk behandling eller lignende, bør studenten kontakte NAV for å få sjekket ut om NAV dekker utgifter til slik behandling.

Skulle studenten som en følge av yrkesskaden få rett til løpende ytelser hos NAV som arbeidsavklaringspenger, uføreytelse eller annet, bør studenten være oppmerksom på at yrkesskaden kan gi rett til yrkesskadedefordel i utbetalingen av den løpende ytelsen og dette gis i form av et økonomisk tillegg i ytelsen. NAV vil i hver enkelt sak foreta en vurdering om hvorvidt vilkårene for dette er oppfylt. Det gis derfor ikke noen oversikt over hvor stort beløp det her kan være snakk om.

En yrkesskade kan også utløse rett til menerstatning etter folketrygdlovens § 13-17. En student som ved en yrkesskade blir påført varig og betydelig skadefølge av medisinsk art, har rett til en årlig menerstatning som løper så lenge vedkommende lever.

Menerstatningen beregnes på grunnlag av skadens medisinske art og størrelse etter forskrifter og graderingsnormer som fastsettes av departementet. NAV vil ved søknad om menerstatning i hver enkelt sak foreta en vurdering om hvorvidt vilkårene for menerstatning er oppfylt.

For ytterligere spørsmål om hvilke rettigheter en godkjent yrkesskade kan utløse, anbefales institusjonen/studenten å ta kontakt med NAV.

Erstatning etter andre ansvarsregler

Erstatningsansvar for institusjonen forutsetter at tre kumulative vilkår er oppfylt; det må foreligge et ansvarsgrunnlag, økonomisk tap og årsakssammenheng mellom handlingen og studentens økonomiske tap. Sentrale ansvarsgrunnlag vil her være: Skyldansvar, arbeidsgiveransvar og ansvar på objektivt grunnlag.

I samsvar med reglene om skyldansvar kan også studentene selv bli ansvarlige for de skader de volder ved forsett eller ved uaktsomhet.

Erstatningsansvar i forbindelse med feltøvelser og studieturer

Hovedregelen er at institusjonen pålegges ansvar for studenter i undervisningstiden, slik at det vil kunne medføre erstatningsansvar. Dette må imidlertid vurderes i hver enkelt sak ut fra de alminnelige erstatningsreglene.

Institusjonen kan ikke fraskrive seg ansvar for studenter ved at disse selv tegner forsikring. Studentene kan imidlertid frivillig tegne forsikring hvis de ønsker å sikre seg utover institusjonens ansvar.

Lov om yrkesskadeforsikring

Kunnskapsdepartementet uttalte i brev 30.05.05 at studenter som er ute i praksis omfattes av bestemmelsene i lov om yrkesskadeforsikring og lov om skadeserstatning. For at studenter i den aktuelle situasjonen skal være omfattet av disse bestemmelsene, må de være å regne som arbeidstakere etter de ovennevnte reglene. Er de det, er det praksisstedet som er arbeidsgiver, og som har ansvar for å tegne yrkesskadeforsikring.

Utgangspunktet er at studenter utplassert i praksis faller innenfor arbeidstakerbegrepet i yrkesskadeforsikringslovens § 2 bokstav b, men dette må likevel vurderes i hver enkelt sak. Dersom studenten i praksisutplassering i realiteten ikke utfører noen aktivitet i arbeidsgivers interesse, vil dette være et argument for at studenten ikke omfattes av loven.

Det er nyanser ved vurderingen av lovens vilkår her som gjør det hensiktsmessig å anbefale studenter – og da spesielt utsatte studentgrupper – å likevel tegne privat forsikring i disse tilfellene.

Det er ufravikelig pålagt etter lovens § 3 å tegne forsikring for arbeidstakere, slik at man ikke kan avtale seg vekk fra at studenten vil ha et krav etter loven. Dersom det ikke er tegnet forsikring i lovens forstand for en arbeidstaker, så vil alle forsikringsselskapene som tilbyr yrkesskadeforsikring være solidarisk forpliktet til å dekke tapet etter lovens § 7.

Lov om erstatning ved pasientskader

Det nevnes kort her at loven kan utløse rettigheter for pasienter som følge av skade forvoldt av student. Pasienten og andre som har lidt tap på grunn av pasientskade, kan ha krav på erstatning dersom lovens vilkår er oppfylt. Slike skader dekkes av Norsk Pasientskadeerstatning, slik at studenten ikke må betale selv.

Arbeidsmiljøloven

Etter Arbeidsmiljølovens § 1-6 anses elever ved institusjoner som har undervisning eller forskning som formål som arbeidstakere med hensyn til lovens regler om helse, miljø og sikkerhet.

Slik loven og «Forskrift om arbeidsmiljølovens anvendelse for personer som ikke er arbeidstakere» § 1 er utformet, med presise henvisninger til hvilke av lovens regler som gjelder i de situasjonene det vises til, er likevel konklusjonen at arbeidsmiljøloven selv ikke gir studenter noen trygde- eller forsikringsrettigheter utover det som følger av folketrygdloven eller yrkesskedeforsikringsloven.

III. Typetilfeller og eksempler i undervisning, praksis og annet

Gruppen har for å få oversikt over arbeidets problemstillinger og for å gjøre det mer oversiktlig i presentasjonen, valgt å knytte problemstillingene til tre typetilfeller:

- a) *undervisning*
- b) *praksis*
- c) *annet*

Inndelingen i typetilfellene gir en god oversikt over de situasjonene studentene stort sett befinner seg i som student og gjør det lettere å få oversikt over de juridiske utgangspunktene som det må gjøres vurderinger i forhold til når studenten blir skadet.

Typetilfellet «undervisning» relaterer seg til situasjoner hvor studenten er i eller ved institusjonens bygninger. Det kan være knyttet til ren forelesningsaktivitet, men også til laboratorieøvinger og klinisk undervisning osv. Når det gjelder typetilfellet «praksis» vil denne kunne være både på undervisningsstedet og utenfor dette, eksempelvis observasjonspraksis på psykologisk poliklinikk som en del av profesjonsstudiet i psykologi eller i form av ekstern praksis ved et sykehus. For den siste kategorien av typetilfellene, «annet», er det her spesielt tenkt på studenter som er i feltarbeid, på tokt og ekskursjon, studietur og utvekslingsopphold ved utenlandsk utdanningsinstitusjon.

Den overordnede problemstillingen for samtlige typetilfeller er spørsmålet om hvilke situasjoner som utløser rettigheter for studenten og hvilke rettigheter som eventuelt blir utløst. Noen situasjoner er opplagte i forhold til aktuelt regelverk, andre situasjoner må kategoriseres å være i en gråsoner og noen situasjoner dekkes ikke for studenten i henhold til reglene.

Når en student blir skadet er det nødvendig å klargjøre en rekke forhold, herunder blant annet; det går et skille som er rettslig relevant mellom studie og fritid, om studenten i den

konkrete situasjonen kan defineres som arbeidstaker i henhold til den aktuelle lovens vilkår for dette, og om institusjonen har ansvar etter erstatningsrettslige regler.

Studenter har i «undervisningssituasjonen» yrkesskadedekning etter [folketrygdloven](#), jf.

§ 13-10. Dette innebærer at studenter har de samme rettigheter som arbeidstakere i forhold til yrkesskadedekning, dersom lovens vilkår er oppfylt.

Skal studenten ha yrkesskadedekning etter folketrygdloven må skaden ha oppstått mens studenten var i en undervisningssituasjon, på undervisningsstedet i undervisningstiden. Hvorvidt lovens vilkår er oppfylt må vurderes konkret.

En typisk situasjon der studenten vil kunne få godkjent en yrkesskade etter folketrygdloven er hvis studenten har laboratorieøvelser og noe går galt slik at studenten blir skadet. Studenten er på laben (undervisningsstedet), og dette foregår som en del av planlagt undervisning (undervisningssituasjon i undervisningstiden). En slik ulykke vil som regel skje brått, uventet og uforutsett.

Motsetningsvis vil en student på tokt som utgangspunkt ikke ha yrkesskadedekning etter folketrygdloven under friopphold i land, fordi dette regnes som utenfor undervisningsstedet og undervisningstiden.

Hvis studenten kommer fra et land utenfor EØS-området, og bare skal være her ett semester, er han ikke medlem av folketrygden. Da vil studenten falle helt utenfor vårt system for offentlig støtte ved skade og må ha tegnet egen forsikring eller kunne få støtte fra myndighetene i landet han kommer fra. Dersom vedkommende ikke skulle ha forsikring vil han måtte betale et eventuelt sykehusopphold selv. Det er mulighet for å melde seg inn i folketrygden, jf. folketrygdloven § 2-7. Dersom man skal være i Norge i minst ett år vil man automatisk bli medlem av Folketrygden. Man regnes som bosatt fra innreisedatoen. Les mer om [medlemskap i folketrygden](#) og om å være utenlandsk student i Norge:

<http://www.nav.no/Internasjonalt/Opphold+i+Norge/Student+i+Norge>

En student er ikke arbeidstaker, og har dermed ikke trygde- og forsikringsrettigheter på linje med en arbeidstaker. Det er likevel slik at arbeidstakerbegrepet ikke har samme innhold i alle situasjoner. Dermed kan den som normalt ikke er å anse som arbeidstaker, noen ganger bli regnet som arbeidstaker likevel.

Det er flere lover som i større eller mindre grad definerer hvem som er arbeidstaker, hvem som ikke er det og i hvilke situasjoner det gjelder særregler. De viktigste i denne sammenhengen er folketrygdloven, yrkesskadeforsikringsloven, skadeserstatningsloven og arbeidsmiljøloven.

Studenter utplassert i praksis, kan i tillegg til yrkesskadedekning etter folketrygdloven også kunne ha rett til yrkesskadedekning etter yrkesskadeforsikringsloven. Er studenten i praksis hos en bedrift og utfører tilnærmet de samme arbeidsoppgavene som de ansatte, kan studenten ha rettigheter etter loven.

Når det gjelder studentens krav på erstatning beror denne retten også på en konkret vurdering av saken.

Studenter under kategorien «annet» er det gjerne knyttet tvil til med hensyn til de rettslige utgangspunktene og det foretas i det følgende en nærmere redegjørelse for disse:

På og utenfor campus

Når studenten er «on campus», i auditoriet, på lesesalen etc., har institusjonen ikke juridisk eller praktisk instruksjonsmyndighet overfor studenten. Studenten kan velge å være til stede eller ikke. Er studenten til stede, kan denne gå til og fra som hun vil. Hva denne foretar seg, er også utenfor institusjonens instruksjonsmyndighet.

Når man derimot er «off campus», er studentens frihet ofte mer innskrenket, og institusjonens styringsmulighet større. Det kan være det rent faktiske; at studenten f.eks. ikke så lett kan forlate et skip som er til sjøs. Det kan også være at studenten i større eller mindre grad skal forholde seg til en leder, som bestemmer hvor studenten skal være og hva studenten skal gjøre.

Nærmere om studenten "off campus"

Den situasjonen som skiller seg mest fra "on campus", er tokt på et skip. Da er studenten på et fysisk avgrenset område, og formålet er å delta i et forskningsarbeid. Det vil si at studenten i det daglige utfører oppgaver som er av lignende art og omfang som ansatte ved universitetet eller høgskolen gjør (teknikere, ph.d.-kandidater, andre ansatte forskere). Mer spesifisert vil formålet dels være å samle og bearbeide materiale til sitt eget utdanningsformål, for eksempel masteroppgave, og dels å delta som et vanlig "teammedlem". Dermed minner en slik situasjon mer om et arbeidsgiver/arbeidstaker-forhold enn det som er tilfellet på campus.

Videre kan det gjelde egne sikkerhetsbestemmelser, både til sjøs og under feltopphold på land, med plikt til å rette seg etter anvisninger fra en utpekt leder. Det vil også være slik at studenten er på toktet eller feltoppholdet hele tiden, dvs. at det ikke er noen egentlig fritid, der studenten selv kan velge hvor denne vil dra og hva denne vil gjøre.

Med "ekskursjoner" menes her først og fremst studiebesøk og lignende. Et eksempel kan være en gruppe statsvitenskapsstudenter som drar til Brussel og Strasbourg for å besøke Europakommisjonen, Europarådet og EU-parlamentet. Det siktes til situasjoner der ekskursjonen arrangeres av universitetet eller høgskolen, og studenten har meldt seg på eller søkt om å få være med. Det har ingen betydning om institusjonen har (del)finansiert studentenes reise og opphold eller ikke. Under en slik ekskursjon er det oftest et klarere skille mellom arbeid og fritid enn det er i felt og på tokt.

På undervisningsstedet i undervisningstiden

Overskriften refererer seg til folketrygdloven § 13-10, tredje ledd, som krever at skaden skal ha oppstått på undervisningsstedet i undervisningstiden for at studenten skal være yrkesskadedekket etter loven. Det antas at studenten på tokt og i felt, slik det er beskrevet over, er på undervisningsstedet hele døgnet. Det må også gjelde under reise til og fra.

På ekskursjoner vil studenten som utgangspunkt ikke være dekket utenfor de tidene på døgnet da det er faglig program. Under reise mellom hotellet eller et annet oppholdssted og stedene der det faglige programmet pågår, er man på undervisningsstedet.

Under tokt vil studenten som utgangspunkt ikke ha yrkesskadedekning under friopphold i land, fordi dette regnes som utenfor undervisningsstedet og undervisningstiden. Det gjelder også om skipet bare er i land for å bunkre eller ta inn forsyninger, så lenge studenten har fri. I casedelen beskrives også et annet typetilfelle der studenten vil mangle dekning, selv om hun er på tokt med et skip.

Særlige plikter for institusjonen

Tokt, felt og i en viss grad ekskursjon skiller seg fra campus-situasjonen for studentene, men kan også gjøre det for institusjonen. Det viktigste er at risikoen for skade kan være større og av en annen art enn på campus. Det kan i mange tilfeller kreve at institusjonens representanter må ta ledelsen på en annen måte enn på campus, særlig for å sikre at sikkerheten blir ivaretatt. Omvendt må studentene finne seg i et strengere regime for hvor man kan gå, hva man kan gjøre osv.

Dette kan bety at grensen for når institusjonen blir erstatningspliktig etter vanlige erstatningsrettslige regler blir annerledes enn den er på campus. Dette må institusjonen være klar over, og det er svært viktig at studentene blir informert om hvilke regler som gjelder, og hvorfor, slik at de i størst mulig grad respekterer dem.

Når studenter på tokt, i felt og på ekskursjoner er på undervisningsstedet i undervisningstiden, har de også yrkesskadedekning etter folketrygdloven. Yrkesskedeforsikringslovens dekningsområde vil kun gjelde hvor studenten er å anse som arbeidstaker, og dette er normalt ikke situasjonen i disse tilfellene. Studentene har også de samme rettighetene etter vanlige erstatningsrettslige regler, men grensen for når erstatningsansvaret utløses, kan bli annerledes enn på campus.

Casedel

a) Undervisning

Klasseromsundervisning
Case <p>Ole er andreårsstudent på kroppsøvingstudiet. Rett før eksamen blir Ole skadet av en medstudent under øving på mobiliseringsgreip i ferdighetstrening. Studentene øver i et kollokvierom på ettermiddagen etter avsluttet undervisning og læreren er ikke til stede. Ole begynner å føle seg uvel, og får først sykmelding slik at han må melde seg opp til utsatt eksamen. Rygg- og nakkeproblemene til Ole går imidlertid ikke over og han får ikke tatt eksamen det året likevel. Etter en stund finner Ole ut at han vil søke NAV om yrkesskadeerstatning.</p> <p>Studieveileder Øystein fyller ut et skadeskjema jf. folketrygdlovens § 13-14 første ledd. NAV godkjenner imidlertid ikke skaden som yrkesskade i henhold til folketrygdloven, da skaden</p>

ikke hadde skjedd i en undervisningssituasjon i undervisningstiden. Senere får institusjonen et brev fra Oles advokat som lurer på hvilke forsikringer institusjonen har fordi han vurderer å rette krav om inntektstap (påført og fremtidig) mot institusjonen. Studieveileder Øystein lurer på hvordan han skal gå frem i denne saken.

Hvordan skal studieveileder Øystein gå frem?

Øystein må svare på advokatens brev. Han må si noe om at fordi universiteter og høyskoler er statlige institusjoner har de ikke anledning til å tegne forsikring og står selv for eventuelle erstatningsoppgjør. Institusjonene er det som betegnes som selvassurandør, se begrepsforklaringer.

Videre må Øystein si noe om at lærestedet ikke gjør noe i saken så lenge det ikke foreligger et konkret krav. Øystein bør ta en prat med sine overordnede for å melde fra om saken. Uansett er det mulig at institusjonen tar et møte med studenten for å få avklart eventuelle spørsmål. Institusjonen vil da se på om studenten hadde noen skyld i det som skjedde slik at en eventuelt kan være erstatningsansvarlig. Institusjonen har anledning til å inngå forlik på opp til 250 000 dersom de mener dette er riktig.

Hvis institusjonen mener den ikke har skyld i skaden og dermed ikke kan være erstatningsansvarlig, må den avvise kravet. Det vil da være opp til studenten å gå rettens vei for å få erstattet eventuelt tapt arbeidsfortjeneste. Et eventuelt tap fastsettes som et gjennomsnitt av antatt inntekt for vedkommende yrke Ole skal inn i. Anslagene har i tidligere dommer vært konservative, det vil si lavere enn det en person i det yrket reelt sett vil tjene.

Øystein avviser kravet om erstatning for tapt arbeidsfortjeneste, samt ménerstatning. Han mener at institusjonen ikke har handlet på en slik måte at den kan være erstatningspliktig. Studenten får ikke dekket advokatkostnader av institusjonen. Det vil også bli vanskelig for studenten å få erstatning fra den andre studenten som deltok siden han har samtykket i å øve på mobiliseringsgrep. Hvis Ole fortsatt mener kravet er riktig må han gå til sak mot institusjonen. Saken vil da bli avgjort etter alminnelige erstatningsrettslige prinsipper, se begrepsforklaringer.

Case

Anna er student på bioingeniørutdanningen. Sammen med resten av klassen deltar hun i en studieplanfestet laboratorieøving i kjemi. Plutselig eksploderer en kolbe, og Anna får glasskår på øyet. Hun blir straks sendt til lege, og etter flere behandlinger blir det konstatert at Anna hadde fått nedsatt syn på høyre øye. Anna tar kontakt med studieveileder Øystein for å høre hvilke rettigheter hun har, i og med at dette skjedde på høyskolen som Anna var student på.

Senere viser det seg at Anna kan ha ødelagt dyrt utstyr. Det var dessuten en annen student som ble brannskadet på hendene, og fingrene på den ene hånden har fått dårlig bevegelighet. Øystein lurer på hva han skal si til Anna.

Hva skal Øystein si til Anna?

Øystein må melde fra til NAV om at det har skjedd en skade jf. folketrygdlovens § 13-14 første ledd, og informere Anna om det. Han kan også si at Anna har rettigheter gjennom folketrygdloven. Anna vil ikke kunne få fastsatt om hun har en yrkesskade før det har gått ett år, slik at skaden har stabilisert seg. Det er NAV, i samråd med lege, som avgjør dette. Hun bør ta kontakt med NAV for å høre om hvilke rettigheter hun har.

Ulykken skjedde i undervisningen, plutselig og var helt uforutsett. Slik sett bør det være mulig for Anna å få yrkesskadeerstatning etter folketrygdloven. Formålet med folketrygdens

yrkesskadedekning er å gi særfordeler utover folketrygdens ordinære stønadssystem.

I tillegg kan Øystein høre med Anna om hun har noen private forsikringer. Hvis Anna eller foreldrene hennes har det, bør Anna sjekke kontrakten med forsikringsselskapet og ta kontakt med dem.

Skulle Anna komme til at skaden er alvorlig nok, og det er institusjonens skyld at skaden inntraff, må hun fremme et krav. Det er ikke sikkert Øystein tar opp dette hvis han ikke får direkte spørsmål om det. Han mener at veiledningsplikten ikke går så langt. Hvis Anna skal gå til sak med krav om erstatning må hun vise på hvilken måte institusjonen har vært uaktsom og at uaktsomheten førte til et økonomisk tap.

Uansett om institusjonen ikke får et krav fra studenten i første omgang, bør den gå igjennom rutinene sine for labsikkerhet for å sjekke at disse har blitt fulgt og om de er oppdaterte. Det kan også være aktuelt for Anna å be om ménerstatning fra NAV dersom skaden kan sies å redusere livsutfoldelsen hennes. Det kan være at hun ikke lenger kan gjøre en del ting som tidligere, som hobbyer eller lignende, eller at hun for eksempel har fått merker i ansiktet som gjør at hun holder seg tilbaketrasket fra aktiviteter hun tidligere ville deltatt i.

Da det senere kom frem at Anna kan ha ødelagt dyrt utstyr, undersøker institusjonen om dette er tilfelle. Etter å ha snakket med vitner, kommer det frem at Anna hadde brukt utstyret på en annen måte enn det foreleseren hadde gitt beskjed om før forsøket startet. Hun skrev under på at hun hadde lest HMS-håndboken på forhånd. Institusjonen mener avviket fra normal oppførsel er så stort at den bestemmer seg for å kreve erstatning fra Anna.

Den andre studenten som ble skadet har også fremmet et krav overfor Anna da det med den dårlige hånden er usikkert om vedkommende kan fortsette på en utdanning der det er labøvelser.

Når det gjelder kravet fra institusjonen er det mulig at Anna har en forsikring som kan dekke hele eller deler av kravet, dersom hun var skyld i å ødelegge det dyre utstyret. Dersom hun ikke har forsikring, vil det være aktuelt for institusjonen å rette et krav til Anna og eventuelt gå til sak for å få fastsatt en erstatning.

Den andre studenten som ble skadet vil, på samme måte som Anna, kunne ha rett til yrkeskadeerstatning fra NAV, samt ménerstatning. Dersom den andre studenten som ble skadet skal kunne få erstatning fra Anna må det bevises at studenten ble påført et økonomisk tap fordi Anna handlet uaktsomt. Når skaden skyldes uaktsomhet, kan studenten få erstatning for økonomisk tap og mén, mens ved grov uaktsomhet kan studenten også ha rett til oppreisning for ikke-økonomisk tap.

Klinisk undervisning/klinisk eksamen

Case

Ole Hansen skulle ta avsluttende klinisk eksamen i legestudiet. Dette er en eksamen der kandidatene testes i klinisk arbeid som lege i ulike settinger når det gjelder indremedisin, kirurgi og allmennmedisin. Under en av eksaminasjonene skal Ole undersøke øynene til en eldre pasient. Når Ole forsøker å løfte det ene øyelokket er han uforsiktig og skrapet med neglen på øyeeplet. Pasienten opplever sterkt ubehag, og utvikler en betennelse i dagene etter hendelsen. Pasienten får senere varig nedsatt syn på øyet.

Pasienten ønsker erstatning etter hendelsen fordi han mener at pensjonisttilværelsen nå vil bli dårligere på grunn av øyet. Han klager på studenten og institusjonen og krever erstatning fra begge.

Hva gjør institusjonen?

Institusjonen bør beklage ulykken og at vedkommende pasient fikk problemer på grunn av den, men være forsiktig med å innrømme noen skyld i saken før alle fakta er klarlagt. Pasientskadeerstatning etter pasientskadeloven kan bli aktuelt hvis pasienten har «lidt tap». «Tap» i denne sammenhengen vil si et økonomisk tap. § 4 slår fast at en ikke kan få oppreisning for ikke-økonomisk tap etter denne loven.

Hvis det er slik at pasienten vil ha erstatning fra institusjonen må han fremme et krav overfor institusjonen. Hvis institusjonen får et slikt krav må pasienten vise at han har hatt et økonomisk tap som følge av institusjonens uaktsomhet. Dersom det skulle komme et slikt krav vil trolig institusjonen si noe om at vedkommende pasient hadde samtykket til å være pasient for en student som ikke var ferdig utdannet. Når en har samtykket vil det være en høyere terskel for å holde studenten og institusjonen ansvarlig for en slik skade.

Dersom pasienten vil klage på studenten må han vise at studenten har vært uaktsom og at han har hatt et økonomisk tap på grunn av den uaktsomme handlingen. Vedkommende har verken fått en varig skade eller har hatt noe økonomisk tap. Dermed blir det ingen erstatning å få fra verken Pasientskadeerstatningen, universitetet eller studenten. En beklagelse vil nok være det pasienten kan regne med å få fra institusjonen eller studenten.

Case

Beate studerer til sykepleie og har i den forbindelse praksis på det lokale sykehuset. Under deltakelse i en enkel operasjon brukes en skalpell. Beate er opptatt med å snakke med og observere allmenntilstanden til pasienten. Når Beate skal flytte seg kommer hun borti skalpellen og får et ti cm langt sår på underarmen, men veilederen som holder skalpellen merker ikke noe. Hun synes dette er vanskelig å si fra om.

Dagen etter får hun imidlertid en hevelse og området er vondt. Hun har fått en infeksjon med multiresistente stafylokokker og må forlate studieløpet inntil hun er frisk igjen. Hun får likevel en varig skade som gir henne en uføregrad på 20 %. Beate taper dessuten ett års studieprogresjon og ønsker erstatning for dette. Hun tar kontakt med studieveileder Øystein for å få vite mer om sine rettigheter.

Hva skal Øystein si?

Vi går ut fra at sykehuset varslet NAV om ulykken etter at Beate fortalte det som hadde skjedd. Beate kan kontakte NAV for å høre om de kan hjelpe henne i den situasjonen hun har havnet i. Stafylokokkene har gitt henne funksjonsnedsettelse. Erstatning for yrkesskade vil derfor kunne bli aktuelt å få fra NAV hvis hun ikke kan gå ut i full jobb etter endt utdanning.

Muligheten for at hun kan få ménerstatning er tilstede hvis stafylokokkene har gjort at hun i fremtiden vil ha redusert livsutfoldelse, for eksempel ved at hun har fått stygge merker, arr, eller lignende. Når det gjelder erstatning fra sykehuset må hun komme med et krav overfor dem, da hun vil ha et fremtidig tap fordi hun mistet ett år med studier. Det kan bli vanskelig for Beate å vise at det er årsakssammenheng mellom uaktsom oppførsel fra sykehusets side og hennes økonomiske tap, i og med det var hun selv som kom borti skalpellen. I tillegg sa hun ikke ifra med en gang, og fikk derfor ikke desinfisert såret, noe som muligens ville ha gjort at hun hadde unngått stafylokokkene.

Hvis det derimot var slik at Beate kom borti skalpellen fordi ansvarlig veileder hadde stilt seg på en uforsiktig måte med skalpellen i hånden, kan man se for seg at saken kan ende på en annen måte. Muligens kan det bli aktuelt å forlike saken. En måtte uansett merket seg at

dersom Beate hadde sagt fra med en gang, kunne smitten og det påfølgende økonomiske tapet vært unngått eller redusert.

b) Praksis

Intern praksis

Case

Roar har observasjonspraksis på psykologisk poliklinikk som del av profesjonsstudiet i psykologi. Han skal delta som observatør i en samtaleterapi med en pasient. I løpet av samtalen blir pasienten svært opprørt, og før noen rekker å reagere går han til angrep på Roar som sitter bakerst i rommet. Roar får ødelagt klærne og brillene sine og tar kontakt med studieveileder Øystein for å høre om institusjonen kan dekke tapet hans.

Bemerkninger

Det forutsettes her at studenten ikke selv har utvist skyld. Roar har fått ødelagt klær og briller, og det foreligger derfor en materiell skade og ingen personskade. Fordi Roar ikke er påført noen personskade, foreligger det der og da ingen yrkesskade som institusjonen eller Roar skal melde til NAV. Det kan likevel stilles spørsmål ved om det uansett kan være lurt å melde hendelsen til NAV, spesielt med hensyn til eventuell personskade som kan vise seg i ettertid. Opplysningene som foreligger, tilsier imidlertid at det kun er tale om skade på ting og ikke person. Både folketrygdloven og lov om yrkesskedeforsikring dekker personskade.

Spørsmålet blir så om Roar har krav på å få dekket sitt økonomiske tap? Det må undersøkes om Roar selv har forsikring som dekker tapet. Har institusjonen ansvar et her? Det må vurderes i hver enkelt sak, men i praksis vil nok institusjonene kunne dekke slike tap.

Ekstern praksis

Case

Line er student på sykepleiestudiet. Program for sykepleie har en samarbeidsavtale om praksis på et sykehus i Zimbabwe. Sammen med flere andre sykepleiestudenter drar Line til Zimbabwe for å avlegge praksis i tredje studieår. Line blir straks involvert i arbeidet på sykehuset og får etterhvert oppgaver som gir henne stort ansvar.

En dag får Line beskjed om å utføre et inngrep på en pasient som resulterer i at pasienten blir skadet. Pasienten krever at Line skulle dekke omkostningene han får i den forbindelse. Line ringer til sin hjemmeinstitusjon for å rådføre seg om hva hun skal gjøre. Studieveileder Øystein tar telefonen.

Bemerkninger

Saken er her at Line har påført en pasient skade – hvem og hva skal dekke tapet? I dette tilfellet skal saken løses etter zimbabwisk rett. Det kan her være viktig å sjekke hva

samarbeidsavtalen mellom institusjonene regulerer. Skal Line eventuelt stilles dårligere enn studenter som avlegger praksisen ved praksisstedet i Norge? Det må undersøkes om Line selv har forsikringer og hva disse eventuelt dekker. Fordi Zimbabwe følger den anglo-amerikaske «common law»-tradisjonen, er det mest sannsynlig at sykehuset vil være ansvarlig som arbeidsgiver, dersom en av deres folk har vært uaktsom. Dersom pasienten har samtykket til at Line kan få utføre inngrepet vil dette være av betydning i forhold til Lines og/eller institusjonens eventuelle ansvar.

Case

Kent er student på ingeniørutdanningen i bygg. I løpet av studiet skal studentene ha en seks ukers praksis. Praksisen er hjemlet i studieplanen. Kent får praksis på et mindre ingeniørfirma i byen og skal delta på et større utbyggingsprosjekt.

En dag faller Kent ned fra et stillas og skader ryggen alvorlig. Kent har ikke egen forsikring og praksisplassen hevder at de ikke har noe ansvar fordi han er student, og ikke ansatt hos dem. Kent er usikker på om praksisplassen har tegnet yrkesskedeforsikring for sine ansatte og henvender seg til sin egen institusjon for å høre om den kan bidra til å dekke det økonomiske tapet, i tillegg til folketrygdens ytelser ved yrkesskade.

Bemerkninger

Er det avtalt noe vedrørende ansvar mellom utdanningsinstitusjonen og firmaet vedrørende ansvar? Forutsatt at Kent omfattes av arbeidstakerbegrepet etter lov om yrkesskedeforsikring, så vil han ha krav på dekning etter loven selv om firmaet påberoper seg at de ikke har ansvar for ham fordi han er student.

Dersom firmaet faktisk ikke har tegnet forsikring, noe som de er forpliktet til etter lovens § 3, så vil alle forsikringsselskapene som tilbyr yrkesskedeforsikring være solidarisk forpliktet til å dekke tapet, se lovens § 7. Skaden må videre meldes til NAV og det treffes der vedtak om eventuell godkjent yrkesskade. Hvorvidt dette utløser rettigheter hos NAV beror på en vurdering av den konkrete saken.

c) Annet

Feltarbeid

Case

En gruppe legestudenter ønsket å dra på feltarbeid i Andesfjellene i forbindelse med sin masteroppgave. Studentene vil forske nærmere på konsekvensene av høydesyke ved å bruke seg selv som forskningsobjekt.

Medisinsk fakultet ved institusjonen er i tvil om de vil godta oppholdet fordi de mener at oppholdet er for risikofylt. Studentene presser imidlertid på, og får til slutt reise etter mange formaninger. Dessverre får en av studentene problemer under høydeoppholdet og må ha dyr legehjelp. Studenten tar kontakt med institusjonen når han kommer hjem, og lurer på om

den kan bidra med å dekke deler av utgiftene han har pådratt seg.

Bemerkninger: Det må undersøkes om studenten har egen forsikring som dekker utgiftene. Studenter som i forbindelse med studiet skal oppholde seg i utlandet for et kortere eller lengre tidsrom bør anbefales av institusjonen om at studenten selv må skaffe seg tilstrekkelig forsikring. Dersom studenten ikke har egen forsikring, er studenten ikke forsikringsdekket da institusjonen ikke har noen slik forsikringsordning for den enkelte student. Hendelsen bør vurderes å meldes til NAV. Selv om faktum ikke tilsier at yrkesskade foreligger, så kan senvirkninger inntre. Skal NAV på noe tidspunkt vurdere eventuell yrkesskade forutsetter dette en skademelding fra institusjonen/studenten om slik skade og det løper frist for å melde slik til NAV. Faktum her gir ikke holdepunkter for at institusjonen er erstatningsansvarlig.

Tokt og ekskursjon

Case

Kirsti er masterstudent på marinbiologi. Etter at undervisningen for studieåret var avsluttet fikk hun tilbud om å bli med et forskningsfartøy som hadde base i farvannene rundt Galapagos. Kirsti syntes dette var en sjanse hun ikke kunne gå glipp av, da hun samtidig kunne samle stoff til masteravhandlingen.

Etter to uker på forskningsfartøyet ble Kirsti utsatt for en alvorlig dykkerulykke som medførte at hun ble fløyet med helikopter til fastlandet i Ecuador og behandlet for trykkfallsyke.

Etter at hun kom tilbake til Norge har Kirsti slitt med symptomer som har gjort det vanskelig å studere på heltid, og hun har blitt forsinket i studiene sine. Kostnadene for trykkammerbehandling ble veldig store, og Kirsti tok kontakt med studieveileder Øystein for å høre om institusjonen kunne dekke noe av disse kostnadene.

Bemerkninger: Det er avgjørende hvordan dykkingen var organisert. Hvis det var en del av oppdraget som Kirsti skulle utføre, er det klart at dette er en yrkesskade. Det må meldes til NAV snarest mulig, og institusjonen må undersøke grundig hva som skjedde, og på den måten prøve å fastslå årsaken til skaden.

Siden det er tale om en yrkesskade, må institusjonen dekke utgiftene til trykkammerbehandling, og den kan også bli erstatningsansvarlig for forsinkelsen i studiet, selv om ingen av dens ansatte kan klandres for at Kirsti ble skadet (objektivt ansvar).

Hvis dykkingen derimot var et privat initiativ på fritida, blir utfallet et annet. Da har institusjonen ikke ansvar, men man bør likevel bistå Kirsti med å melde saken til NAV, og ikke minst med å dokumentere hendelsesforløpet best mulig.

Studietur

Case

En gruppe jusstudenter dro på studietur til USA. Studieturen var arrangert av linjeforeningen, men var ikke studieplanfestet. Studentene reiste rundt og besøkte en rekke institusjoner og organ for å få faglig påfyll.

En kveld etter at de hadde vært ute på restaurant ble en av studentene overfalt og havnet på sykehus med skader. Medstudentene tok kontakt med hjemmeinstitusjonen for å høre hva denne kunne gjøre for hjelpe deres studiekamerat, blant annet hadde de fått vite at sykehusoppholdet ikke var gratis.

Bemerkninger: Dette var en hendelse på fritiden, og institusjonen har derfor ikke noe ansvar. Det er heller ikke tale om en yrkesskade, slik at den særskilte yrkesskadedekningen etter folketrygdloven ikke blir aktuell. Også her bør institusjonen hjelpe studenten med å dokumentere hendelsesforløpet best mulig, og om nødvendig med å melde skaden til NAV.

Uttekslingsopphold ved utenlandsk utdanningsinstitusjon

Case

Halvor har vært på utvekslingsopphold i forbindelse med medisinstudiet. Han har hatt variert og interessant praksis ved et stort sykehus. Han har fått god informasjon om at han må teste seg for MRSA smitte (multiresistente stafylokokker) når han kommer hjem, og at resultatet må foreligge før han kan fortsette på øvingspraksis ved det lokale sykehuset.

Det viser seg at han er smittet, og kan derfor ikke delta på obligatorisk praksisaktivitet før han er fri for MRSA. Han kan delta på andre typer undervisning, men vil ikke få tillatelse til å gå opp til eksamen på grunn av manglende praksis.

Det tar 1,5 år før han kan fortsette på studiene. På grunn av forsinkelsene i studiene mener Halvor at han taper mye på dette økonomisk, da arbeidslivet må stå på vent. Han mener studieinstitusjonen har ansvaret og tar kontakt med advokat for å reise erstatningssak.

Bemerkninger: Spørsmålet i saken er først og fremst om det kan være tale om yrkesskadedekning etter folketrygdloven, og dernest om Halvor kan ha noe erstatningskrav mot hjemmeuniversitetet eller vertsuniversitetet. Yrkesskadedekning er bare aktuelt der han har blitt smittet ved en ulykkesartet hendelse. Beskrivelsen her gir ikke grunnlag for å si det.

Ut fra beskrivelsen er det heller ikke noe som taler for at skaden skyldes uaktsomhet fra noen ved prakissykehuset, slik at Halvor ikke kan kreve erstatning på det grunnlaget heller.

Dom fra 2009, om smitte og yrkesskade. Den gjaldt insektbitt, men er relevant også for casen med MRSA-smitte. Her er en lenke til den:

<http://www.domstol.no/upload/HRET/Avgj%C3%B8relser/2009/saknr2009-1040.pdf>

Forskningsprosjekt med frivillige deltagere (studenter)

Case

Studenten Rune meldte seg på som frivillig deltager i et forskningsprosjekt som var et treningsstudium for å kartlegge måling av makspuls. Rune skulle sykle så fort han maktet, og endte med å pådra seg en kneskade. Problemet med kneet vedvarte og han måtte avbryte en karriere som lovende fotballspiller.

Rune tok kontakt med studieveileder Øystein for å høre om institusjonen kunne dekke kostnadene han hadde påført seg og gi ham en erstatningssum fordi han gikk glipp av en lovende karriere som toppidrettsutøver.

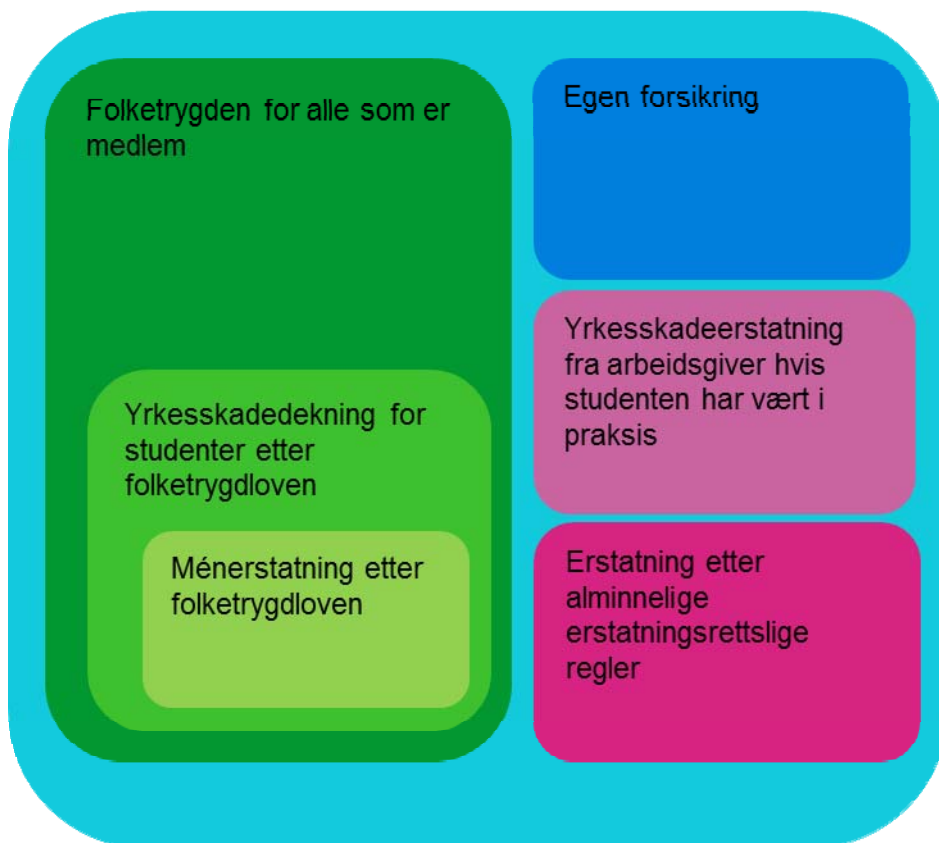
Bemerkninger: Øystein bør undersøke om forskningsprosjektet var godkjent av den regionale forskningsetiske komitéen (REK). Var det godkjent, og gjennomføringen var i tråd med godkjenningen, vil Rune vanskelig nå fram med et erstatningskrav, fordi han har samtykket.

Vær obs på kravene som stilles til informert samtykke. Hvis ikke samtykkeerklæringen er adekvat, kan Rune likevel ha krav på erstatning.

Selv om skaden skyldes uaktsomhet, vil det også bli vanskelig å få erstatning for tap av en framtidig fotballkarriere, fordi det er meget usikkert om han ville fått en slik karriere, og ikke minst hvor store inntekter den ville gitt.

IV. Tabell til illustrasjon av typetilfellene

Illustrasjonen skal vise hvilke ulike muligheter en student har for å få dekket et økonomisk tap han har blitt påført mens han var under utdanning. Den store lyseblå delen som danner rammen for illustrasjonen skal illustrere skaden. De andre fargefeltene skal illustrere ulike muligheter for kompensasjon, både fra det offentlige gjennom folketrygden, gjennom ulike forsikringsordninger og/eller erstatning. Den lyserosa delen gjelder kun hvis en student har vært i praksis og hatt oppgaver som gjør at studenten må regnes som arbeidstaker.

V. Skadet i undervisning – hva gjør institusjonen?

Dette er ment som en praktisk anvisning når institusjonen får en henvendelse om forsikring og skade innen virkeområdet for denne håndboken. Ved håndtering av større ulykker og skader må en forholde seg til institusjonens egen beredskapsplan.

Ved henvendelse/oppstått skade

Når en skade eller uønsket hendelse oppstår er det viktig at studenten (skadelidte) melder ifra. Det vil variere alt etter hvilken situasjon som oppstår hvem som blir kontaktet av studenten på institusjonen, men det er viktig at vedkommende som blir kontaktet vet hvordan vedkommende skal forholde seg.

I startfasen er det viktig at institusjonen kartlegger faktum og får en detaljert oversikt av hendelsesforløpet:

- hva har skjedd?
- hvor har det skjedd?
- hvem er involvert?
- når skjedde det?
- hvem er varslet?
- ble verneutstyr brukt?
- mulig årsak?

Ta med opplysninger som kan hjelpe ukjente til å forstå hvor og hva som har foregått. Det er også viktig å få kartlagt om hendelsen skjedde i forbindelse med undervisning, hva slags

undervisning, og hvilken faglærer som var ansvarlig for undervisningen. Primært gjøres dette for å sikre skadelidtes rettigheter når det har skjedd en uønsket hendelse, samtidig er det også viktig for å kunne forebygge nye hendelser. Deretter starter kartleggingsarbeidet for å finne ut hvem som skal gjøre hva.

Studenten kan i en slik situasjon være både opprørt, usikker og redd. Snakk med studenten og vær til stede i situasjonen, men det er viktig at det ikke spekuleres i hendelsesforløpet, at en kommer med egne synspunkt og diskuterer skyldspørsmål. Studenten må få hjelp til å henvende seg til de riktige instansene og settes i kontakt med disse. Dette blir spesielt viktig dersom studenten befinner seg i utlandet. Den som får henvendelsen må bistå studenten med å fylle ut nødvendige skjemaer og gi råd om videre saksgang. Saksgang vil variere etter hvilket typetilfelle dette dreier seg om.

Hvordan og hvor melder institusjonen fra?

Melding av yrkesskade/yrkessykdom – skademeldingen

Arbeidsgiver, institusjonen eller den skadelidte selv plikter etter folketrygdlovens § 13-14 snarest å sende skademelding til NAV når en student blir påført legemsskade eller sykdom som kan gi rett til yrkesskadedekning. Dersom skade skjer i praksis, er det praksisplassen som har arbeidsgiveransvar for studentene som er ute i praksis, og studentene har samme rettigheter som øvrige tilsatte på praksisplassen. Studenten kan også selv melde skaden/hendelsen til NAV.

Meldingen skal sendes til NAV-kontoret i kommunen der den skadede bor. Meldeplikten gjelder også der en er i tvil om det foreligger en yrkesskade-/sykdom. Riktig skjema er [NAV 13-07.05](#). Det er NAV i studentens bostedskommune som tar stilling til om vilkårene for yrkesskadedekning er oppfylt. Det er et vilkår for rett til yrkesskadedekning at yrkesskaden er meldt til NAV innen ett år etter at arbeidsulykken skjedde. En yrkessykdom må være meldt innen ett år etter at vedkommende selv eller den meldepliktige ble klar over årsaken til sykdommen.

Studentens eventuelle rettigheter etter folketrygdloven vil være knyttet til statusen som student på skadetidspunktet. Institusjonen må derfor sikre at skademelding blir sendt til NAV og at institusjonen har en kopi i studentmappa.

I alvorlige tilfeller (død og alvorlig skade i forbindelse med arbeidsulykke) skal også Arbeidstilsynet varsles. Dette gjelder hvis studenter utfører arbeid som ledd i praktisk opplæring og arbeidet foregår under forhold som kan innebære fare for liv og helse.

Forsikringsselskapet

Dersom studenten har egen forsikring er det viktig at forsikringsselskapet også underrettes så raskt som mulig, slik at skadelidte sikres rett på eventuell erstatning fra denne ordningen. Det er studentens eget ansvar at forsikringsselskapet får melding om skaden. Forsikringsselskapet behandler saken på grunnlag av innsendt dokumentasjon. Forsikringsselskapet innhenter selv tilleggsopplysninger dersom dette er nødvendig.

Behandling av erstatningskrav

Universiteter og høyskoler kan bli erstatningsansvarlig for skader som studenter blir påført. For at institusjonen skal bli erstatningsansvarlig må det foreligge et ansvarsgrunnlag, et økonomisk tap og årsakssammenheng mellom ansvarsgrunnlaget og studentens økonomiske tap. Samtlige vilkår må være oppfylt.

Hvis studenten ønsker å fremme et erstatningskrav, må vedkommende dokumentere det økonomiske tapet, for eksempel ekstra utgifter på grunn av skaden eller annet økonomisk tap. Det er også studenten som har bevisbyrden for at institusjonen kan bebreides for den skade studenten har blitt påført.

Krav om erstatning bør fremmes så snart som mulig. Krav på erstatning foreldes etter tre år etter den dag da skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige. Institusjonen har fullmakt til å inngå forlik eller innrømme ansvar i saker om erstatning opp til 250 000 kroner. I saker som gjelder erstatning over dette beløpet, skal saken forelegges Kunnskapsdepartementet til avgjørelse. En slik sak er gjenstand for en vurdering i hvert enkelt tilfelle.

Melding om avvik internt

Institusjonen kan også ha egne prosedyrer for avvik som beskriver hva og hvordan ulike typer avvik skal registreres, meldes og håndteres internt.

VI. Begrepsforklaringer

Begrepsforklaringer

Denne delen av utredningen tar sikte på å forklare en del viktige begreper som er brukt i teksten ellers. Forklaringene er dermed ment å tjene de formålene vi ellers skal tjene med utredningen, og er ikke nødvendigvis egnet for andre formål. Det er heller ikke meningen å dekke alle nyanser og detaljer. For en del begreper er det gitt mer utfyllende beskrivelser ellers i utredningen.

Arbeidsgiver

I tilfeller der en student er å regne som arbeidstaker, finnes det alltid en arbeidsgiver også. Ved ekstern praksis er det praksisstedet, dvs. den virksomheten som er eier. Det kan være et privat foretak, et helseforetak, etc. Arbeidsgiveren plikter i slike tilfeller å tegne yrkesskadeforsikring for studenten. Hvis arbeidsgiveren er statlig, gjelder statens selvassurandøransvar.

Arbeidstaker

For en del ytelser ved skade, er det avgjørende om man er arbeidstaker eller ikke. Utgangspunktet er at studenter ikke er arbeidstakere, men i noen sammenhenger er man det likevel. Et viktig typetilfelle er ved ekstern praksis (avgrenset nedad mot den rene observatørrollen).

Alminnelig erstatningsrett

Når en skade har oppstått, er det viktig å undersøke om den *skadelidte* kan ha krav mot noen andre på pengeytelser eller naturalytelser. Slike krav kan følge av trygdelovgivningen, av forsikringsavtale, av alminnelige erstatningsrettslige regler eller annet grunnlag.

Alminnelig erstatningsrett brukes her delvis som en form for «restkategori», dvs. det som ikke er trygd, yrkesskadeforsikring eller annen forsikring. I andre sammenhenger siktes det til sentrale elementer i erstatningsretten, så som uaktsomhet og det ansvaret en arbeidsgiver har for skade som en arbeidstaker gjør.

Ansvar

- a) Betegnelse på at en person (eller flere) eller en virksomhet har gjort eller unnlatt noe som er uaktsomt, og har ført til skade på personer, gjenstander eller natur. Se også uaktsomhet, objektivt *ansvar*.
- b) Betegnelse på at noen har plikt til å betale for en skade som er gjort. Dette kan være skadevolderen selv, skadevolderens arbeidsgiver, eller vedkommendes forsikringsselskap.

Ansvarsforsikring

Forsikring man kan tegne for å dekke skade som man selv gjør seg skyldig i. Ikke alle skadeforsikringsavtaler dekker slikt ansvar, eller vilkårene kan være andre enn når man selv blir skadet.

Ansvarsgrunnlag

Samlebetegnelse på at noen har skyld i en skadegjørende handling eller forsømmelse. De viktigste er skyldansvar (*culpa*, uaktsomhet) og objektivt ansvar. Ansvarsgrunnlaget er ofte ikke fastsatt i lov, men det er også viktige lover som har regler om ansvarsgrunnlag, så som bilansvarsloven og pasientskadeloven.

Ansvarsgrunnlag henger nøye sammen med skade og årsakssammenheng.

Ekskursjon

Her brukt særlig om organiserte reiser, organisert av utdanningsinstitusjonen, for en gruppe av studenter. Formålet er ofte besøk til ulike institusjoner. Eksempler er når statsvitenskapstudenter besøker Stortinget eller Europarådet, jusstudenter besøker Høyesterett, eller kunsthistoriestudenter reiser til Roma. Ekskursjon skiller seg fra feltopphold, der man drar ut i naturen, og fra tokt, der man oppholder seg på et forskningsskip. Det er også noe annet enn *praksis*.

Dette er en relativt løs kategori.

Feltopphold

Reiser, organisert av utdanningsinstitusjonen, for en gruppe studenter. Formålet er å dra ut i naturen for å studere naturfenomener, f.eks. i fag som biologi, geofag og en del andre naturfag.

Dette er en relativt løs kategori. Se også ekskursjon, tokt og praksis.

Grunnbeløpet i Folketrygden

Grunnbeløpet (kjent som «G») er utgangspunkt for beregning av en rekke ulike ytelser. Dette gjelder først og fremst trygd, men kan også få betydning etter alminnelig erstatningsrett og etter forsikringsavtaler. Grunnbeløpet reguleres årlig, og i perioden 1. mai 2011 fram til 1. mai 2012 er det på kr 79 216.

Medlem i Folketrygden

Grunnvilkår for å motta ytelser fra folketrygden i det hele tatt. Alle som er bosatt i Norge, er medlemmer. Bosatt er man hvis man oppholder seg her, og oppholdet er ment å vare i minst tolv måneder. Den som har flyttet hit fra et annet land, er bosatt i Norge fra første dag.

Livsopphold

Trygdeytelser og erstatningsutbetalinger har dels til formål å dekke utgifter som sykdommen eller skaden gir, og dels at man skal leve av dem, dvs. at de erstatter inntekt. Dette kalles ofte ytelser til livsopphold.

Mén

En varig personskade, som ikke nødvendigvis berører evnen til å skaffe seg inntekter. Kan gi grunnlag for ménerstatning, men ikke for erstatning eller andre ytelser på grunn av tapt framtidig inntekt. F.eks. kan juristen som skriver dette, fortsette å være jurist selv om han mister det ene beinet. Ménet er likevel reelt også for ham.

Objektivt ansvar

Ansvar (jf. betydning a) ovenfor, uten hensyn til om noen har skyld eller ikke i at skaden har oppstått.

Personskade

Skade på en person, i motsetning til på materielle goder, som kalles tingsskade. En personskade kan være både kroppslig og mental, stor eller liten, varig eller ikke varig.

Praksis (ekstern)

Et organisert, ofte obligatorisk, opphold ved en virksomhet utenfor universitetet eller høyskolen. Typiske eksempler er praksis ved sykehus eller andre helse- og omsorgsinstitusjoner, praksis i skoler, etc. Ekstern praksis kjennetegnes også ved at den er regulert i avtaler mellom utdanningsinstitusjonen og praksisstedet, og ved at studenten under praksisoppholdet har plikter om lag på linje med de som er ordinære arbeidstakere ved praksisstedet.

For denne utredningens formål regnes praksisopphold der studenten bare er observatør ikke som praksis.

Praksis (intern)

Som for ekstern praksis, men praksisstedet er en enhet ved universitetet eller høyskolen.

Regress

I erstatnings- og forsikringsretten betyr regress at en som er ansvarlig for å betale for en skade krever pengene tilbake fra en som er ansvarlig for at skaden oppstod. Vanligvis aktuelt på to ulike måter:

- a) Ved solidarisk ansvar kan den som har måttet betale, kreve penger fra den eller de andre.
- b) Når f.eks. et forsikringsselskap eller en arbeidsgiver har måttet betale for skade som arbeidstakeren eller forsikringstakeren har gjort, kan de på visse vilkår kreve pengene helt eller delvis tilbake fra skadevolderen.

Risiko

Større eller mindre grad av sannsynlighet for at en eller annen skade kan skje.

Selvassuranse

Det ulovfestede selvassuranseprinsippet innebærer et forbud mot å tegne forsikring for virksomhetene som er en del av staten, og institusjonene tar derfor selv eventuelle erstatningsoppgjør. Dette gjelder med mindre det er uttrykkelig gitt samtykke til unntak fra selvassuranseprinsippet. Myndighet til å samtykke til unntak fra selvassuranseprinsippet, altså gi adgang til å tegne forsikring i det private markedet, er lagt til Finansdepartementet.

Skade

Svarer stort sett til det man i vanlig språkbruk kaller skade, men de relevante skadene i denne sammenhengen, er slike som fører til et økonomisk tap. Merk at også sykdom kan være en skade, dersom den er utløst av skadevolderens handling eller forsømmelse.

Skadevolder

Den som har gjort skaden, enten det er tale om aktiv handling eller forsømmelse. Synonymt med ansvarlig, jf. «ansvar» (betydning a)).

Uførhet

I denne sammenhengen vanligvis forstått på en av to måter:

- a) Man blir ute av stand til å skaffe seg inntekt pga. skaden, ofte kalt ervervsmessig uførhet. Tapt eller redusert arbeidsevne er et synonymt uttrykk.
- b) Medisinsk uførhet. Dette bygger på en gradering etter et medisinsk skjønn, og får direkte betydning ved utmåling av ménerstatning. Det er ofte retningsgivende også for vurderingen av den ervervsmessige uførheten, men ikke nødvendigvis.

Økonomisk tap

Her er det enklest å peke på de tre vanligste formene: Utgifter, tapt inntekt og tap av forsørger. Tapt inntekt vil omfatte både såkalt lidt tap, dvs. det som ligger i fortida i det saken blir avgjort, og framtidig inntekt. Erstatning for tap av forsørger er bare aktuelt når den skadelidte er død, og forsørget andre mens vedkommende levde.

Årsakssammenheng

At den skadegjørende handlingen eller hendelsen var årsak til skaden (økonomisk tap og/eller mén).

Aktuelt regelverk

Lov av 28.02.1997 om folketrygd (folketrygdloven)

<http://www.lovdatab.no/all/nl-19970228-019.html>

Rundskriv til folketrygdlovens § 13-10 fra Rikstrygdeverket om yrkesskadedekning for elever, studenter oa.

<http://www.nav.no/rettskildene/Rundskriv/%C2%A7+13-10+Elever%2C+studenter+o.a..147724.cms>

Lov av 16.06.1989 om yrkesskedeforsikring (yrkesskedeforsikringsloven)

<http://www.lovdatab.no/all/nl-19890616-065.html>

Lov av 13.06.69 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven)

<http://www.lovdatab.no/all/hl-19690613-026.html>

Lov av 15.06.2001 om erstatning ved pasientskader mv. (pasientskadeloven)

<http://www.lovdatab.no/all/hl-20010615-053.html>

Lov av 17.06.2005 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)

<http://www.lovdatab.no/all/hl-20050617-062.html>